

LINNUEKSPERT OÜ

EKSPERTARVAMUS PADULA JA METSA-PADULA
KINNISTU DETAILPLANEERINGU ELLUVIIMISE MÕJUST
METSA-PADULA KATASTRIÜKSUSEL ASUVALE
KANAKULLI ELUPAIGALE KLO9136415

Tellij:

Retori SK OÜ

Registrikood 11331740

Pärnu mnt 146 Tallinn

Kontakt: Peeter Oja

Teostaja:

Linnuekspert OÜ

Registrikood 12306678

Tuulepesa, Üksnurme küla Saku vald 75513

Välitööd, ekspert ja esindaja: Aarne Tuule

Kontakt: aarne.tuule@gmail.com, 58002869

Töö teostamise asjaolud

Käesolev töö on koostatud Retori SK OÜ tellimusel seoses Keskkonnaameti kirjas 22.05.2025 nr 5-1/2/2024-18 toodud ekspertarvamuse tellimise vajadusele seoses Padula ja Metsa-Padula kinnistute detailplaneeringu koostamisega.

Töö lähteülesanne

Keskkonnaameti kirjas 22.05.2025 nr 5-1/2/2024-18 on ootused eksperthinnagule kirjeldatud järgnevalt: detailplaneeringu menetluses on vajalik anda eksperthinnang, mis käsitleb II kaitsekategooria liigi elupaiga võimalikke häiringuid nii ehitustegevuse kui ka planeeringu elluviimise järgse kasutuskooormuse (sh mürahäiringu) ning toitumisalade kontekstis. Korterelamute rajamise tulemusel suureneb oluliselt piirkonna kasutajate hulk ja seeläbi kasutuskooormus ja mürahäiring (metsa kasutamine puhkealana, elupaika on kavandatud terviserajad, kõnniteed, sõidutee, tehnovõrgud- ja rajatised jne). Eksperthinnangu abil peab välja selgitama kas ja millises ulatuses on planeeringu elluviimine võimalik, tuues välja asjakohased leevendusmeetmed. Eksperthinnangu abil tuleb ka veenduda, et kavandatud ehitiste ja rajatiste alale jäävatel puudel ei oleks kaitsealuse linnuliigi pesi.

Kanakull – lühiülevaade liigist

Kanakull (*Accipiter gentilis*) on Eestis hajusalt levinud haudelind arvukusega ca 400-600 paari. Et liigi arvukus oli möödunud sajandi lõpus ligi kaks korda kõrgem, on kanakull Eesti Punases Nimestikus arvatud ohualtite liikide hulka ja kuulub II kaitsekategooriasse. Kanakull eelistab pesitseda vanas okasmetsas ning peab saagijahti nii metsaaladel kui kultuurmaastikus. Peamisteks liiki ohustavateks teguriteks Eestis on pesapaikade hävinemine, toidubaasi vähenemine ning pesitsusaegne häirimine¹. Ajaloolise taustaga pika tagakiusamise tulemusel väldib kanakull inimese lähedust, eelistades pesitseda inimasustusest võimalikult kaugel. Väike osa asurkonnast on hõlpsalt kättesaadava ja arvuka saagi tõttu viimasel aastakümnel asunud pesitsema asulate lähedusse või lausa asulatesse. Kuigi see paindlik lähenemine on end liigi taastootmise seisukohast igati õigustanud (asulas on pesakond ca ühe poja võrra suurem), pesitseb kogu Eestis asulates ca 25-30 paari, mis moodustab vaid ca 5-7% kogu asurkonnast. Peamisteks liiki ohustavateks teguriteks Eestis on pesapaikade hävinemine ja killustumine, toidubaasi vähenemine ning pesitsusaegne häirimine. Kanakulliseire tulemuste² põhjal on kogu riigis kanakulli elupaikades tuvastatud mõjuteguritest ca 15% seotud inimestepoolse häirimisega, samas ca 80% oli seotud metsamajandamise mõjudega, enamasti lageraiega nii otseselt elupaigas kui selle läheduses.

¹ Kanakulli kaitse tegevuskava <https://keskkonnaamet.ee/media/4006/download>

² <https://kese.envir.ee/kese/downloadReportFile.action?fileUid=25184000&monitoringWorkUid=23671910>

Kanakull – elupaiga kaitse põhimõtted

Kanakulli teadaolevad leiukohad on kantud EELISesse. Registrikirjeks on kanakulli piiritletud pesitsuselupaik ehk pesast või pesadest kuni 300m raadiuses asuv kanakullile pesitsemiseks sobilik (60a või vanem) mets. Elupaigad on piiritletud katastripiiride, põhikaardi objektide või metsaeraldiste piiride järgi. Registrikande alamkirjeteks on pesapuud. Pesitsusrahu tagamiseks on EELISes piiritletud elupaigas Looduskaitseaduse par 55 lg 6³ alusel pesitsusajal keelatud tegevused, mis võivad kaasa tuua kanakulli häirimise. Kanakulli pesitsusaeg on vastavalt kanakulli kaitse tegevuskavale ajavahemik 01.03-31.07. Kanakulli häirivad tegevused on kõik tavapärasest foonist oluliselt erinevad müra ja vibratsiooni kaasa toovad tegevused, sh võsa eemaldamine, puude langetamine, puidu kokku - ja väljavedu, pinnasetööd.

Padula kanakulli elupaik

Padula kanakulli elupaik on ajalooliselt olnud kanakulli poolt asustatud juba 1960.-1970-ndatel aastatel, pakkudes juba siis liigile sobiva koostisega puistut ja pesa rajamiseks sobiliku võraga pesapuid. Liik kadus elupaigast liigi arvukuse drastilise kahanemise käigus 1980.-ndate lõpus ja 1990.-ndatel aastatel ning elupaik oli liigi poolt asustamata vähemalt aastani 2022⁴. 27.04.2025 leiti elupaiga põhjaosast asustatud pesa ning elupaik piiritleti EELISes vastavalt piiritlemise juhistele. Et elupaigast leitud pesapuu (EELIS ID - 383782606) ümbruses ei ole 300m raadiuses metsamaad, piiritleti elupaiga koosseisu kogu olemasolev metsamaa Suure-Nõuma, Metsa-Padula, Mulla ja Vana-Padula maaüksustel (joonis 1). Pesitsuselupaiga pindala on 10,57 ha.

Välitööde tulemused

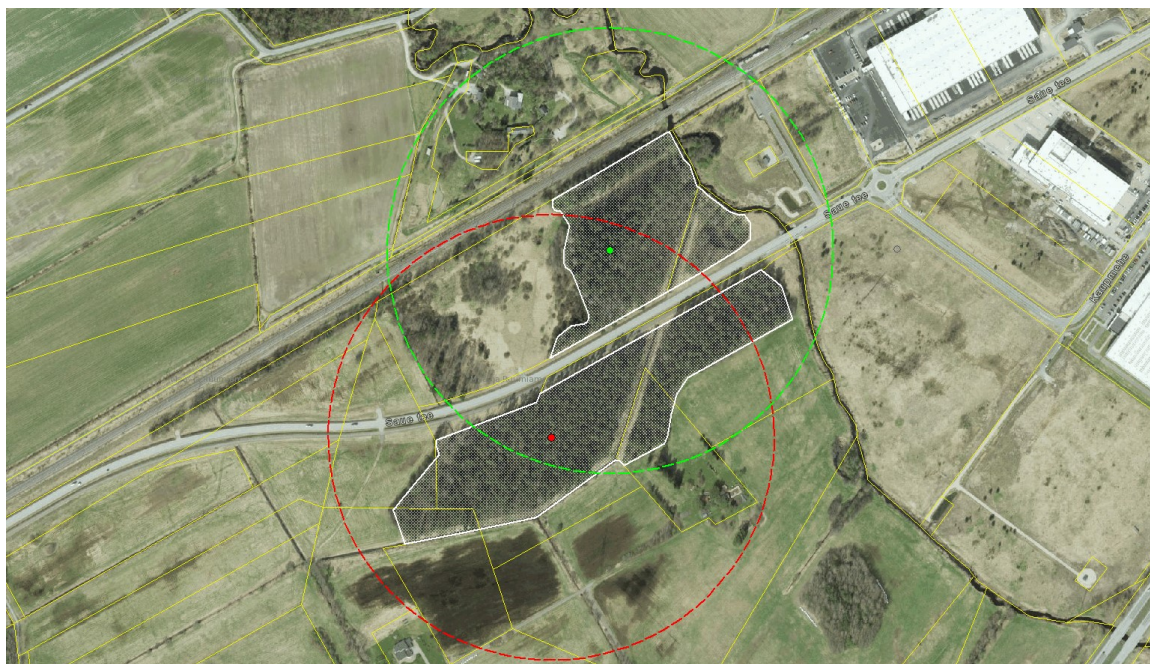
Vastavalt lähteülesandele ja töö koostaja ekspertkogemustele viidi läbi välitööd, selgitamaks välja, milline on elupaiga tänavune pesitsusedukus ja kas elupaiga piires võib asuda veel seniteadmat kanakulli poolt rajatud pesi. 04.07.2025 toimunud välitööde tulemusel leiti elupaigas aprillis leitud pesa piirkonnast kolm lennuvõimestunud kanakulli noorlindu ja ärev vanalind. Pesitsus oli toimunud kevadel leitud pesas, pesa all oli ohtralt liigile omaseid saagijäänuseid ja noorlindude väljaheiteid.

Lisaks leiti välitööde käigus elupaiga lõunaosast, Saue-Laagri ühendusteest lõunas, seniteadmata kanakullipesa (joonis 1). Pesa on rajatud männile, okstekihi paksuse järgi olnud kasutatud 1-2 aastat ning on 2025.a aastal asustamata. Pesa on ja pesapuu on heas seisundis. Tegu on elupaika asustavate kanakullide eelmise pesaga, mida tänavu ei asustatud. Kanakullidele on elupaiga piires uute pesade rajamine ja aeg-ajalt varasemate pesade uuesti kasutamine omane. Pesitsetakse ilmselgelt vaid ühes pesas korraga. Et pesa leiti juba piiritletud pesitsuselupaigast, mis hõlmab kogu lähipiirkonnas olemasolevat

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104122024013?leiaKehtiv>

⁴ Röövlindude seire püsialadel; Eet Tuule ja Aarne Tuule avaldamata andmed

metsamaad, ei laiendatud uue pesa asukohast tulenevalt elupaiga piire EELISes. Elupaigast rohkem pesi ei leitud, teisi pesitsevaid kaitsealuseid linnuliike samuti mitte.

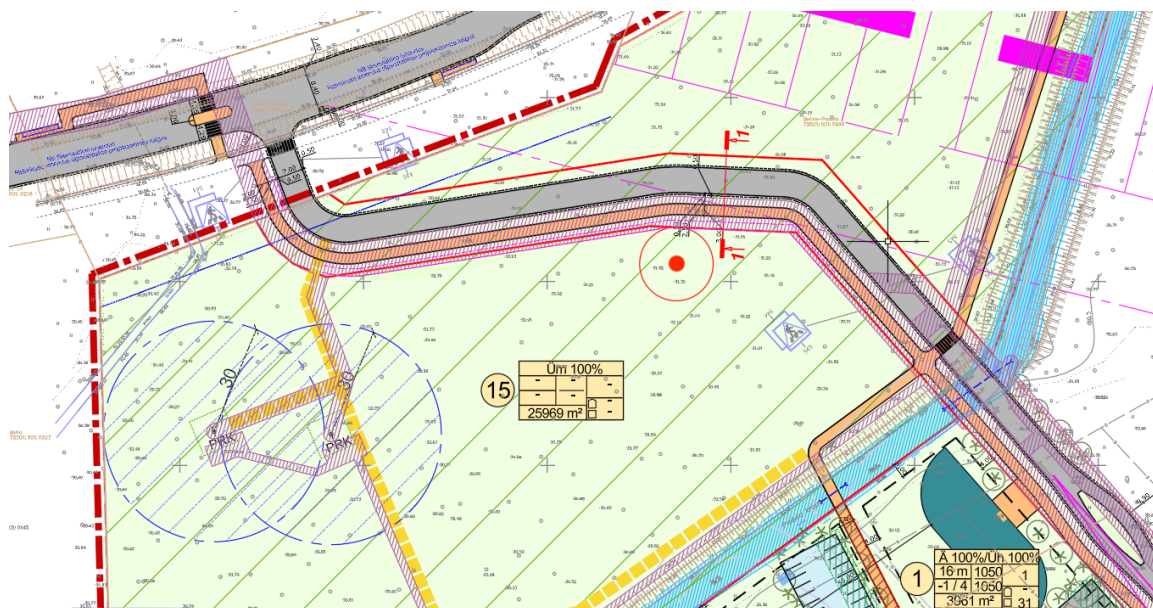

Joonis 1. Kanakulli elupaik KLO9136415 (valge viirutusega), kanakulli 2025.a juulis leitud ja varasematel aastatel asustatud pesa (EELIS ID -1321937723; punane täpp) ja 2025.a aprillis leitud ja 2025.a asustatud pesa (EELIS ID -383782606; roheline täpp). Punktiiriga piiritletud 300m raadiusega ringid ümber pesapuude asukohtade. Aluskaart: Maa-ameti uusim ortofoto, 2024.

Kavandatava tegevuse kirjeldus

Detailplaneeringu täies mahus eeluviimise korral rajatakse detailplaneeringualale (pindalaga ca 17,7 ha) korterelamukvartal. Ehitusõigus määratakse kokku kaheksale planeeritavale korterelamu krundile, kahele äri- ja/või ühiskondlike ehitiste krundile, millest üks krunt jääb perspektiivse lasteaia ehitamiseks ning üks tootmismaa krunt planeeritakse tehnorajatiste tarbeks. Kaks üldkasutatava maa katastriüksust reserveeritakse perspektiivse Tallinna ringraudtee tarbeks ning viis katastriüksust jäävad mänguväljakute, spordiplatsi, kelgumäe ning puhke- ja virgestusala tarbeks. Lisaks sellele moodustatakse uued tänavamaad.

Enamik kavandatavast tegevusest jääb Padula maaüksusele, kanakulli pesitsuselupaika Metsa-Padula maaüksusel kavandatakse peamiselt ühendusteed (sõidutee) ja kaasnevad taristud (kergliiklustee, valgustus, tehnovõrgud). Kavandatava ühendustee trass on detailplaneeringus kavandatud 10m kaugusele kanakulli pesapuust (joonis 2). Pesapuu säilib ja et lähimad tehnovõrgud rajatakse 10m kaugusele pesapuust, säilivad tõenäoliselt ka puu tervise jaoks vajalikud tingimused, sh ei kahjustata oluliselt pesapuu juurestikku.

Joonis 2. Kavandatav ühendustee Padula elumupiirkonna ja Saue-Laagri ühendustee vahel (hall), kergliiklustee (oranž) ja kanakulli pesapuu (punane täpp), mida ümbritseb 10m raadiusega punane ring. Väljavõte DP joonisest, RAAM Arhitektid AI.

Kavandatava tegevuse elluviimise mõju kanakulli elupaigale

Kõnealuse detailplaneeringu elluviimisega kaasnevad kanakulli elupaigale järgmised mõjud:

1. Elupaiga osaline kadumine teetrassi raadamise tagajärjel
2. Elupaiga killustumine teetrassi raadamise tagajärjel
3. Teetrassi ehitusaegne pesitsusrahu häiring
4. Teetrassi kasutusaegne pesitsusrahu häiring
5. Elupaiga üldine kasutuskooormuse tõus
6. Võimalik mõju toitumisalale

Elupaiga osaline kadumine teetrassi raadamise tagajärjel. Tegu on otsese mõjuga – olemasolevasse metsa raadatakse teetrass, selle tagajärjel kaob osa praegusest metsa struktuurist, sh mõned potentsiaalsed pesapuud. Elupaiga kogupindala suhtes ei ole raadatav ala aga määravalt oluline ja kogu ülejäänud elupaiga senise metsastruktuuri säilimise korral on mõju kanakulli elupaiga kvaliteedile küll olemas, kuid mitte kriitiline. Elupaika jääb veel hulk potentsiaalseid pesapuud.

Elupaiga killustumine teetrassi raadamise tagajärjel. Ajalooline Topi (Padula) mets on varasemalt jagatud kahte ossa Saue-Laagri ühendustee rajamise käigus. Kanakull (taas)asustas elupaiga peale nimetat ühendustee valmimist, seega on praeguse kahe elupaigakillu olukorraga harjunud ja see on olnud pesitsemiseks piisav. Tänavune edukas pesitsemine 3 lennuvõimelise pojaga viitab, et praegune olukord elupaigas kanakullise

sobib. DP elluviimisega rajatava täiendav ühendustee killustab elupaiga Saku-Laagri ühendustest lõunasse jääva osa omakorda kaheks. Kuigi pindalaliselt ei ole kadu suur, on igal teel erinevate häiringute tõttu puhvertsoon ehk piirkond tee läheduses, mida kanakull üldjuhul pesa rajamiseks ei kasuta. Killustamise mõju elupaigale on küll tajutav, kuid mitte kriitiline. Kogu ülejäänud elupaiga senise metsastruktuuri säilimise korral ei põhjusta killustumise mõju elupaiga kvaliteegi langust sellisel määral, et see oleks kanakullile pesitsemiseks kõlbmatu.

Teetrassi ehitusaegne pesitsusrahu häiring. Tegu on otsese häiringuga, mis on kanakullile tajutav mitmel moel – visuaalselt (raadamine, puidu kokkuvedu, pinnase koorimine, täitematerjalide vedu), kuuldavalt (müra) ja muul moel tajutavalt (vibratsioon). Tegu on täiendava mõjuga, mis on iseloomult erinev olemasoleva Saue-Laagri ühendustee liikluse mõjudest. Pesitsusajal on ehitusaegne mõju kanakullile väga häiriv ning toob suure tõenäosusega kaasa pesitsemisest loobumise või edutu pesitsemise. Seetõttu on pesitsusrahu tagamiseks on EELISes piiritletud elupaigas Looduskaitseaduse par 55 lg 6 alusel pesitsusajal keelatud tegevused, mis võivad kaasa tuua kanakulli häirimise.

Teetrassi kasutusaegne pesitsusrahu häiring ja elupaiga üldine kasutuskooormuse tõus. Tegu on täiendava häiringuga, st liikluse müra ja visuaalhäiringuga, mis lisandub olemasolevale Saue-Laagri ühendusteele. Kanakull on looduslikult häiringutele äärmiselt tundlik linnuliik, kes pelgab inimtegevust ja eelistab seetõttu pesitseda asustusest võimalikult kaugel vanades terviklikes metsamassiivides. Taolisi tingimusi pakuvad praegu vaid suuremad loodusmaastikul asuvad kaitsealad. Ökosüsteemide inimesepoolse süsteemse ülekasutamise tagajärjel on loodusmaastikul kanakullide looduslike saagiobjektide arvukus ja kättesaadavus märkimisväärselt langenud ning seetõttu on väike osa asurkonnast asunud pesitsema asulate lähedusse ja asulatesse, kus saak on inimkaaslevate linnuliikide (vareslased, tuvid, kajakad) näol hõlpsalt kättesaadav. Asulas pesitsevatel kanakullidel on tavapärase inimehäiringu osas oluliselt kõrgem stressitaluvus. Et kanakullise teadlik vaenamine on lõppenud, on igal järgneval põlvkonnal vähem põhjust inimesi peljata. Asulas on saagi arvukus ja kättesaadavus hea, pesakonnad suured ning mitmendat põlvkonda asulas üles kasvanud kanakullide osakaal asurkonnas kasvab. Seetõttu on üldse saanud võimalikuks Padula elupaiga asustamine peale Saue-Laagri ühendustee valmimist, mis kanakulli looduslike standardite järgi niigi väga väikese elupaiga kaheks tükeldas.

Ühte elupaika asustavad ühel aastal korraga kaks isendit. Isendid võivad aastati vahelduda ja seetõttu ei ole võimalik ennustada, milline on Padula elupaika tulevikus asustavate isendite inimehäiringutaluvuse tase. Senised seiretulemused on näidanud, et asulates (peamiselt Tallinnas) on pesi, kus edukas pesitsus toimub 20m kaugusel keskmise liikluskooormusega sõiduteest, kuid ühe isendi hukkudes ei leidu mõne aasta jooksul asurkonnas teist nii julget lindu, kes taolises pesas pesitseks. Isendid vahetuvad ja inimese usaldamine ajas pigem kasvab, kuid elupaik peab tulevaste julgete asukate jaoks siiski säilima võimalikult looduslik ja võimalikult suur. Tee ja kergliiklustee kasutusagse

koormuse ja elamutega kaasneva elupaiga üldise kasutuskooormuse mõju on seega keeruline prognoosida. Padula elupaik võib muutuda liigi enamikele isenditele liiga rahutuks, kuid mõnele piisavalt sobivaks elupaigaks. Oluline on, et puistu säilib võimalikult suures mahus praegusel kujul.

Võimalik mõju toitumisalale. Kuigi loodusmaastikus pesitseb kanakull vanas (vanem kui 60 aastat, eelistatult 100 aastat) metsas ning toitub samasuguses elupaigas leiduvatest saakobjektidest, on eelkirjeldatud põhjustel asulates olukord teistsugune. Padula elupaiga näitel pakub mets liigile sobivaid pesapuid ja pesapuu ümbruses liigile vajalikke tingimusi (varjevõimalused, saagilahkamiskohad jne). Toitumisalad asuvad peamiselt lähipiirkonna asulates, sh Laagris ja Sauel ca 2 km raadiuses. Liik toitub episoodiliselt ka lähikonna rohumaadel ja põllumaadel juhul, kui seal on saakobjekte. Padula ja Metsa-Padula DP elluviimisega ei kaasne seega mõjusid kanakulli toitumisala suurusele, asukohale ega kvaliteedile.

Tingimused kavandatava tegevuse elluviimiseks

Tulenevalt eelkirjeldatud mõjudest kanakulli Padula elupaigale ja seda asustavatele isenditele, tuleb DP elluviimisel mõjude vältimiseks ja leevendamiseks teha järgmist:

1. Raadamistööd, materjali kokku- ja äravedu ja pinnase koorimine viia läbi väljaspool kanakulli pesitsusaega (01.03-31.07) ehk tööde tegemiseks periood 01.08 – 28.02 (alus: Looduskaitseseadus)
2. Tagada ehitusaegne kanakulliseire, eesmärgiga tuvastada igal pesitsushooajal elupaiga asustus ja asustatud pesa asukoht. Seire peab sisaldama elupaiga läbiotsimist, vajadusel peibutamist märtsis-aprillis ning pesitsusedukuse kontrollimist mais ja juunis. Teetrassi ehitustööd pesitsusajal on võimalikud vaid tegevuste ajalist ja ruumilist paiknemist eksperdiga kooskõlastades, võttes arvesse sel hetkel ajakohast asustusinfot.
3. Esmased ettevalmistavad (võsa eemaldamine jne) ja pinnasetööd (olemasoleva kasvupinna koorimine) kogu DP ulatuses viia läbi väljaspool tavalinnustiku pesitsusaega (15.04-31.07) ehk tööde tegemiseks periood 01.08 – 14.04 (alus: Looduskaitseseadus)
4. Peale DP elluviimist tagada allesjäänud metsa olemasoleva struktuuri säilimine Metsa-Padula maaüksusel. Sanitaar-raied kooskõlastada eksperdiga.

Töö koostanud

Aarne Tuule

30.09.2025